

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора,
професора кафедри міжнародних фінансів Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Булатової Олени Валеріївни
на дисертаційну роботу Николайчука Максима Гнатовича
на тему: «Роль публічної дипломатії у поствоєнному економічному
відновленні України», подану до захисту на здобуття ступеня доктора
філософії у галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота Николайчука Максима Гнатовича присвячена науково й практично вагомій проблемі, яка перебуває на перетині міжнародних економічних відносин, економічної дипломатії, публічних комунікацій, управління довірою та політики повоєнного відновлення. В умовах війни та майбутньої реконструкції України зовнішня підтримка, інвестиційні рішення, гарантійні механізми, технологічна кооперація й доступ до довгострокового капіталу дедалі більшою мірою залежать не лише від формальних економічних показників, а й від здатності держави продукувати переконливі, перевірювані та інституційно узгоджені сигнали для донорів, кредиторів, інвесторів, урядів, регуляторів, експертних спільнот і міжнародної громадськості.

Особлива актуальність теми визначається тим, що для України публічна дипломатія перестала бути допоміжним інформаційним супроводом зовнішньої політики. Вона набуває значення інфраструктури конверсії міжнародної уваги у фінансові, інвестиційні, технологічні та партнерські рішення. У вступі дисертації переконливо показано, що у 2022 – першому півріччі 2025 року фактичні надходження до бюджету у формі грантів, програм Європейського Союзу та пільгових зовнішніх позик становили 134,84 млрд дол. США, з яких 42,18 млрд дол. США припадало на гранти і програми ЄС, а 92,66 млрд дол. США – на пільгові позики зовнішніх кредиторів. Такий масштаб зовнішньої підтримки об'єктивно підвищує значення довіри, репутації, прозорості процедур, якості комунікації та здатності держави підтверджувати власні зобов'язання відтворюваними діями.

Актуальність роботи посилюється борговими, фіскальними та інвестиційними обмеженнями воєнної економіки. За наведеними у дисертації даними, державний і гарантований державою борг України зріс із 86,6 млрд дол. США у 2021 році до 159,2 млрд дол. США у 2024 році, а співвідношення боргу до валового внутрішнього продукту підвищилося з 43,2 % до 84,5 %. Відтак подальше відновлення України потребує переходу від моделі екстреної мобілізації допомоги до моделі довгострокового управління очікуваннями, ризиками та довірою зовнішніх акторів, де публічна дипломатія має бути безпосередньо

поєднана з економічною дипломатією, донорською координацією, системою гарантування, прозорими реєстрами, аудитом і підзвітністю.

Наукова постановка проблеми є переконливою, позаяк автор виходить із наявної прогалини у сучасних дослідженнях: у науковій літературі достатньо розвинено дефініції публічної дипломатії, «м'якої сили», національного брендингу й стратегічних комунікацій, однак недостатньо обґрунтовано відтворюваний економічний механізм, через який публічно-дипломатичні інструменти впливають на премію ризику, витрати перевірки, рішення донорів, кредиторів та інвесторів, стійкість коаліційної підтримки і конверсію репутаційних сигналів у фінансові та інвестиційні потоки. Саме ця наукова прогалина визначає логіку дисертації та надає їй самостійного теоретико-методичного значення.

Дисертаційна робота має належний зв'язок із науковими програмами, планами й темами. Дослідження виконано в межах держбюджетного науково-дослідного проекту Західноукраїнського національного університету «Модель регіональної безпеки: економічні й технічні аспекти сталого розвитку та цивільного захисту під час війни» за державним реєстраційним номером 0124U000063, науково-дослідної роботи за господарським договором «Геоелектронні інтереси України та експортні можливості» за державним реєстраційним номером 0123U104400, а також у межах роботи з надання науково-професійних послуг на тему «Сучасні мейнстріми глобального розвитку: економічні, екологічні, соціальні та військові чинники». Авторський внесок пов'язаний із поглибленням теоретичних засад публічної дипломатії, розробленням методології оцінювання її економічних ефектів і побудовою стратегічної моделі публічної дипломатії економічного відновлення України.

З огляду на викладене, тема дисертаційної роботи є своєчасною, науково обґрунтованою та прикладно значущою. Вона відповідає сучасним потребам міжнародних економічних відносин України, завданням повоєнної реконструкції, європейської інтеграції, формування довгострокової довіри до державних інститутів і зниження інформаційної асиметрії у взаємодії з міжнародними партнерами.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Обґрунтованість наукових положень дисертації визначається цілісною дослідницькою логікою, послідовним зв'язком між метою, завданнями, об'єктом, предметом, методами та одержаними результатами. Мета роботи сформульована як теоретичне обґрунтування та методологічна конкретизація публічної дипломатії як інструменту економічного відновлення держави, а також побудова відтворюваної аналітичної моделі й практико-орієнтованої стратегічної моделі публічної дипломатії економічного відновлення України з урахуванням міжнародного досвіду, глобальних трендів та емпіричних зв'язків із ключовими економічними показниками. Така мета є достатньо комплексною, проте не розпорошеною, оскільки всі завдання підпорядковані єдиній причинній логіці: від

концептуалізації публічної дипломатії до вимірювання її економічних ефектів і розроблення стратегічної моделі.

Теоретична база роботи є репрезентативною для спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Автор спирається на сучасні концепції публічної дипломатії, «м'якої сили», економічної дипломатії, національного брендингу, стратегічних комунікацій, міжнародної кооперації та повоєнної реконструкції. Водночас дисертант не обмежується оглядом усталених підходів, а розкриває економічну природу публічної дипломатії через категорії довіри, репутації, легітимності, інформаційної асиметрії, витрат перевірки, премії ризику й очікувань зовнішніх акторів. Такий підхід дозволив перевести досліджуване явище із площини переважно комунікаційного аналізу у площину міжнародної економічної взаємодії.

Методологічний апарат дисертації є достатньо різноманітним і відповідає складності досліджуваної проблеми. У роботі використано діалектичний метод для розкриття еволюції концепту публічної дипломатії; історико-логічний і порівняльний аналіз для узагальнення міжнародного досвіду постконфліктної реконструкції; методи аналізу та синтезу для формалізації категоріального апарату; системний і структурно-логічний аналіз для опису інституційного середовища, акторів і каналів комунікації; контент-аналіз і класифікаційне кодування для діагностики стану публічної дипломатії України; статистико-економічні методи, індексний підхід та кореляційний аналіз для емпіричної оцінки зв'язку публічної дипломатії з економічними показниками; формалізацію та моделювання для побудови стратегічної моделі до 2035 року. Сукупність цих методів забезпечила багаторівневість аналізу та належну перевірюваність основних висновків.

Достовірність результатів підсилюється якістю інформаційної бази. У дисертації використано наукові праці українських і зарубіжних дослідників, офіційні документи міжнародних організацій, матеріали органів державної влади України, стратегічні та програмні документи, аналітичні звіти, статистичні матеріали й нормативно-правові акти. Вагомою перевагою є залучення цифрових джерел і побудова відтворюваного аналітичного інструментарію, зокрема використання Global Database of Events, Language and Tone (GDELT 2.0) для оцінювання міжнародного медіафону щодо України, а також Python-інструментарію для збирання, стандартизації, кодування та аналізу цифрових комунікацій публічної дипломатії.

Важливим свідченням обґрунтованості роботи є характер емпіричних результатів. Автор не обмежився декларативним твердженням про вплив публічної дипломатії на економіку, а запропонував квартальне зіставлення медіафону з макрофінансовими індикаторами, перевібив лаги t , $t+1$, $t+2$ і розмежував воєнний та економічно-відновлювальний контури повідомлень. Одержані результати демонструють, що найшвидша реакція простежується у ринковому контурі, де позитивність «невоєнного» медіафону пов'язана із суверенним валютним індикатором на рівні $\rho=0,7938$, тоді як негативні згадування

мають від'ємну асоціацію. Для зовнішніх запозичень виявлено помірні зв'язки у поточному й наступному кварталах, а для грантів – відкладену та асиметричну чутливість до міжнародної уваги. Такі результати є важливими, бо вони уточнюють не лише наявність зв'язку, а й часову специфіку різних каналів впливу.

Позитивної оцінки заслуговує запропонована дисертантом логіка «інтервенція – зміни довіри та легітимності – рішення акторів – економічні наслідки». Вона дозволяє уникнути методологічно спрощеного ототожнення комунікаційної активності з економічним результатом. У межах цієї логіки публічна дипломатія трактується як механізм зниження інформаційної асиметрії, а не як сукупність інформаційних повідомлень. Така постановка є особливо значущою для України, позаяк міжнародні партнери ухвалюють рішення щодо фінансування, гарантування чи інвестування не лише під впливом політичної солідарності, а й на основі доказовості, процедурної прозорості, відповідальності виконавців і здатності держави відтворювати заявлені правила.

Отже, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можна вважати належно обґрунтованими, достовірними й такими, що спираються на достатню теоретичну, методичну та емпіричну базу. Робота має внутрішню логічну завершеність, а її результати не є відірваними від фактичного стану міжнародної підтримки, інвестиційних обмежень і репутаційних викликів України.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розв'язанні актуального наукового завдання, пов'язаного з обґрунтуванням теоретико-методичних засад і розробленням практико-орієнтованих інструментів публічної дипломатії економічного відновлення України. Найважливішим результатом є перехід від трактування публічної дипломатії як комунікаційної активності до її розуміння як економічної інфраструктури довгого горизонту, здатної конвертувати довіру, репутацію і коаліційну легітимність у фінансові, інвестиційні, технологічні та людські потоки.

До найбільш вагомих результатів, що визначають зміст наукової новизни, належать такі положення.

- запропоновано інтегрований підхід до стратегування публічної дипломатії економічного відновлення України, у межах якого поєднано пріоритизацію стратегічних чинників, візійне цілепокладання, переговорно-коаліційне моделювання, систему ключових повідомлень, міжвідомчий механізм реалізації та моніторинг результативності для керованої конверсії міжнародної довіри у стійкі економічні потоки;

- удосконалено понятійно-категорійний апарат через упровадження поняття репутаційного розриву, який автор визначає як стійку різницю між задекларованими державою правилами, гарантіями та публічними зобов'язаннями і відтворюваними практиками їх виконання, доступними для зовнішньої перевірки; це дозволило пояснити вплив публічної дипломатії на вартість капіталу, вимоги до гарантій, горизонти договірних зобов'язань і параметри ризику;

– удосконалено причинно-інституційну модель публічної дипломатії як інструменту відновлення репутаційного та інвестиційного потенціалу держави, у якій обґрунтовано перехід від внутрішньої довіроздатності інститутів до зовнішньої репутаційної переконливості, а далі – до довгострокових приватних і донорських зобов'язань;

– удосконалено аналітичні підходи до оцінки міжнародного досвіду публічної дипломатії у сфері постконфліктної реконструкції через використання композитного індексу репутації держави, що дозволило кількісно простежити зв'язок між репутаційно-інституційними сигналами та зовнішніми економічними потоками з урахуванням часових лагів;

– удосконалено методичні підходи до формування та аналізу наративів публічної дипломатії України в умовах цифровізації за допомогою відтвореного обчислювального інструментарію на основі Python, який дає змогу збирати, стандартизувати, кодувати та порівнювати в часі цифрові комунікації ключових акторів;

– набули подальшого розвитку підходи до концептуалізації публічної дипломатії в системі сучасних міжнародних економічних відносин, у межах яких її обґрунтовано як багатосуб'єктну політику формування довіри, репутації та легітимності економічної присутності держави;

– набули подальшого розвитку методичні підходи до дослідження впливу публічної дипломатії на економічні процеси через побудову матриці інтегрованої методології оцінки, яка узгоджує рівні аналізу, об'єкти вимірювання, джерела даних, процедури операціоналізації та способи зниження загроз валідності;

– набули подальшого розвитку аналітичні підходи до дослідження медіафону як вимірюваного зовнішнього середовища публічної дипломатії та каналу трансмісії репутаційних сигналів у макрофінансові показники на основі GDELT 2.0;

– набули подальшого розвитку підходи до визначення й оцінки глобальних трендів публічної дипломатії через поєднання рецензованої літератури, інституційних звітів і машинно-підтримуваного контент-аналізу, що дозволило трактувати тренд не як декларативну тему, а як повторюваний механізм із визначеними економічними каналами впливу.

Зазначені положення є науково вагомими, оскільки вони поглиблюють категоріальний апарат міжнародних економічних відносин і створюють методичну основу для кількісного та якісного оцінювання впливу публічної дипломатії на фінансування, інвестування, гарантування і технологічне партнерство.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертації полягає у поглибленні наукового розуміння публічної дипломатії як економічного феномену, що впливає на параметри міжнародної довіри, репутаційних оцінок, суверенного ризику, витрат перевірки та готовності зовнішніх акторів до довгострокових рішень. Автору вдалося показати, що в умовах війни й відновлення публічна дипломатія має аналізуватися не як окрема

комунікаційна практика, а як елемент інституційної архітектури міжнародної економічної взаємодії.

Практична значущість результатів є очевидною. Дисертація містить метод верифікації результативності публічної дипломатії на основі композитного індексу репутації держави, відтворений обчислювальний інструментарій аналізу цифрових комунікацій, операційну модель управління довірою, процедуру медіааналітики міжнародного інформаційного середовища щодо України на основі GDELT 2.0, а також стратегічну модель публічної дипломатії економічного відновлення України та проєктний документ «Стратегія публічної дипломатії економічного відновлення України до 2035 року». Сукупність цих розробок має прикладну цінність для органів державної влади, дипломатичних установ, агенцій відбудови, регіональних адміністрацій, інституцій супроводу інвесторів і аналітичних центрів.

Окремі положення дисертації впроваджено у діяльність Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Тернопільської обласної військової адміністрації, Почесного консульства Угорщини в Україні, а також у навчальний процес Західноукраїнського національного університету при поглибленні змістового наповнення дисциплін «Економічна дипломатія» та «Ринок ЄС». Наявність таких впроваджень підтверджує практичну придатність отриманих результатів і засвідчує їхню релевантність як для державної політики, так і для освітньо-наукового середовища.

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження належним чином оприлюднені у наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 5,7 друк. арк., з яких 5,2 друк. арк. належать авторові. Серед них 4 праці опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 працю – в іншому зарубіжному виданні, а 5 праць мають апробаційний характер. Така структура публікацій відповідає змісту дисертаційної роботи та засвідчує належний рівень апробації її положень.

Зміст опублікованих праць охоплює основні складові дисертації: роль публічної дипломатії в умовах геополітичної та геоекономічної фрагментації, вплив медіафону на макроекономічні показники й доступ України до міжнародного фінансування, функціональну спеціалізацію цифрових інструментів публічної дипломатії, стратегування публічної дипломатії України в умовах війни та повоєнного економічного відновлення, а також концептуальні засади публічної дипломатії в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Відтак публікації достатньо повно відображають наукові положення, винесені на захист.

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення. Дисертаційна робота має логічну, завершену й методично виправдану структуру. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 304 сторінки, основний текст розміщено на 213 сторінках. Робота містить 28 таблиць, 6 рисунків і 10 додатків, а

список використаних джерел налічує 311 найменувань. Такий обсяг і структура є достатніми для розкриття заявленої теми.

Композиція дисертації забезпечує послідовний рух від теоретико-методологічних засад публічної дипломатії до компаративного аналізу міжнародного та українського досвіду, емпіричного оцінювання економічних зв'язків і розроблення стратегічної моделі. Мова роботи відповідає вимогам наукового стилю, термінологія використовується переважно коректно, а висновки узгоджені з поставленими завданнями. Загалом дисертація справляє враження самостійного, концептуально цілісного та методично продуманого дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Николайчука Максима Гнатовича, слід зазначити, що окремі її положення мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальшого наукового уточнення.

1. У першому розділі автор переконливо розмежовує публічну дипломатію, економічну дипломатію, «м'яку силу», національний брендинг і стратегічні комунікації. Разом із тим, з огляду на тематику дослідження, доцільно було б ще чіткіше показати межі між публічною дипломатією економічного відновлення та суміжними інструментами зовнішньоекономічної політики на операційному рівні. Зокрема, більш детальне розмежування функцій МЗС, економічних міністерств, агенцій відбудови, регіональних адміністрацій, бізнес-асоціацій і недержавних акторів дозволило б уникнути ризику дублювання інституційних ролей у запропонованій моделі.

2. У підрозділі 2.3 заслуговує на увагу застосування GDELT 2.0 для аналізу міжнародного медіафону щодо України. Однак для повнішої відтворюваності дослідження доцільно було б детальніше подати пошукові запити, критерії вилучення джерел, принципи мовної нормалізації, підходи до розмежування воєнного й економічно-відновлювального контурів, а також способи нейтралізації можливих викривлень, пов'язаних із нерівномірністю медіапокриття різними мовами та регіонами. Це дозволило б іншим дослідникам точніше реплікувати запропоновану процедуру.

3. Кореляційний аналіз зв'язку медіафону з макрофінансовими показниками є доречним для первинної емпіричної перевірки, проте причинна інтерпретація таких зв'язків потребує додаткової обережності. Було б корисно ширше використати контрфактичну логіку, подієвий аналіз або моделі з контрольними змінними, що враховують рішення міжнародних організацій, динаміку бойових дій, календар траншів, зміни у макроекономічній політиці та глобальні фінансові умови. Таке розширення підсилило б висновки щодо власне публічно-дипломатичного каналу впливу.

4. Стратегічна модель публічної дипломатії економічного відновлення України до 2035 року є змістовною та прикладно орієнтованою. Водночас її практична реалізація могла б бути розкрита через більш деталізовану етапізацію, визначення коротко-, середньо- і довгострокових цільових індикаторів, відповідальних інституцій, джерел ресурсного забезпечення та механізмів

регулярного перегляду. Особливо важливим було б показати, які елементи моделі можуть бути реалізовані в умовах воєнної невизначеності, а які потребують повоєнної нормалізації безпекового середовища.

5. У роботі обґрунтовано необхідність інструментів зниження ризиків для приватного капіталу, зокрема гарантій, страхування воєнних і політичних ризиків, змішаного фінансування та сервісного супроводу інвестора. Разом із тим, прикладний блок можна було б посилити через більш конкретне зіставлення українських потреб із інструментами MIGA, DFC, ЄБРР, ЄІБ, національних експортно-кредитних агентств і спеціальних фондів відновлення. Таке зіставлення дозволило б чіткіше пов'язати публічно-дипломатичні повідомлення з фінансовими продуктами, які реально знижують премію ризику для приватних інвесторів.

Наведені зауваження мають рекомендаційно-дискусійний характер. Вони не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, а радше окреслюють напрями подальшого розвитку наукових результатів автора.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Николайчука Максима Гнатовича на тему «Роль публічної дипломатії у поствоєнному економічному відновленні України» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практико-орієнтованих інструментів публічної дипломатії економічного відновлення України.

За змістом, структурою, науковою новизною, рівнем теоретичного узагальнення, методичною обґрунтованістю, емпіричною доказовістю, практичною спрямованістю та повнотою апробації дисертація відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини». Одержані результати мають істотне теоретичне та практичне значення для розвитку наукових підходів до публічної дипломатії, економічної дипломатії, міжнародного фінансування, інвестиційного відновлення та управління довірою у зовнішньоекономічній політиці України.

Отже, дисертаційна робота Николайчука Максима Гнатовича відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент
доктор економічних наук, професор
професор кафедри міжнародних фінансів
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Олена БУЛАТОВА

ПІДПИС
ВЧЕНОЇ РАДИ
КАРАУЛЬНА

